

Jaarverslag 2008 Stichting Oikos

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Hoofdstuk 1	
Internationale financiële verhoudingen	5
> De rol van het geld	6
> EEN	7
> Geloofwaardige Economie	8
> Tax Justice	10
Hoofdstuk 2	
Milieu en Ontwikkeling	11
> Duurzaamheid en Gerechtigheid	12
> Arctic Alert / Jouw Actie Telt	14
> Technologie en Ontwikkeling	15
> Rechtvaardig Klimaatbeleid en Oecumene	16
Hoofdstuk 3	
Globalisering en Identiteit	17
> Kenniscentrum Religie & Ontwikkeling	18
> Dialogue for Peaceful Change	20
> Maatschappelijk Rendement	21
> Migratie en Ontwikkeling	22
Hoofdstuk 4	
oikosXplore	23
> Jongeren, internationale samenwerking en zingeving	24
> Worldwide	26
> Check it Out!	27
Oikos in de media	28
Medewerkers en Bestuur	29
Financieel overzicht	30
Over Oikos / Colofon	32

Jaarverslag 2008

Stichting Oikos

Keuze in tijden van crisis

Hoe zullen volgende generaties terugkijken op het gedenkwaardige jaar 2008? Als een rampjaar, waarin de beurzen ineenstortten en het begin van een wereldwijde depressie zich aankondigde? Als een jaar waarin ontwikkelingslanden zwaar getroffen werden en het bereiken van de Millenniumdoelen uit het zicht verdween? Of als een jaar waarin de wereldbewoners ernst gingen maken met duurzame ontwikkeling? Een jaar waarin internationale samenwerking opbloede en solidariteit met de landen en mensen in de meest kwetsbare posities echt effectief van de grond kwam?

Voor u ligt het jaarverslag over 2008 van Stichting Oikos, een jaar vol activiteiten en ideeën, een jaar waarin de kredietcrisis sommige bijeenkomsten een grotere urgentie gaf dan we van tevoren hadden gedacht. In het begin van het jaar werd op de conferentie van het Platform Duurzame en Solidaire Economie de *Verklaring van Tilburg* aangenomen. In de verklaring wordt krachtig gepleit voor de omslag naar een duurzame en solidaire economie, naar een wezenlijke herverdeling en het gebruiken van andere meetinstrumenten.

Een tweede voorbeeld van het toenemend besef van urgentie was het symposium van het Kenniscentrum Religie en Ontwikkeling op 26 september over het SER-rapport over Globalisering. Verschillende sprekers waren behoorlijk kritisch over het SER-advies, omdat het in hun ogen te weinig fundamentele kritiek bevat op de neoliberale economische uitgangspunten en daarmee te weinig perspectieven biedt op een rechtvaardiger en duurzamer wereld.

Een laatste voorbeeld is de Slotconferentie van het programma 'Werken aan een geloofwaardige economie / Economie als zingeving' op 18 november 2008 in de Geertekerk in Utrecht. Deze conferentie vond kort na de nationalisatie van de ABN AMRO Bank plaats. Juist in deze tijd, waarin banken generationaliseerd worden en de kritiek op zelfverrijking breed gedragen wordt, lijkt het eenvoudiger om te werken aan een

geloofwaardige economie. Het besef dat het echt anders moet in de wereld lijkt snel toe te nemen.

Ontwikkelingslanden

Hoe ernstig de crisis in de rijke landen ook is, de situatie in veel ontwikkelingslanden is nog dramatischer. Deze landen worden zwaar getroffen door de crisis en het einde is op het moment van schrijven nog niet in zicht. Volgens de Wereldbank zijn door de crisis al meer dan 100 miljoen mensen tot armoede vervallen. Dit komt bovenop de 150 miljoen mensen die in 2008 onder de armoedegrens terechtkwamen door de energie- en voedselcrisis.

De crisis betekent voor veel ontwikkelingslanden dat de overboekingen door migranten in het buitenland afnemen, de export terugloopt en westerse banken en beleggingsfondsen zich terugtrekken. Al voor de crisis was de kapitaalstroom van ontwikkelingslanden naar de rijke landen groter dan omgekeerd. Het boek *'De omgekeerde wereld, of hoe ontwikkelingslanden het rijke Westen financieren'*, dat Oikos in 2008 publiceerde, laat dat scherp zien. De crisis zal de problemen van veel ontwikkelingslanden alleen maar verergeren.

Geen simpele oplossingen

Voor deze crisis bestaan geen simpele oplossingen, omdat zij onderdeel is van een groter probleem. Er is niet enkel de kredietcrisis, we hebben ook te maken met de voedselcrisis, de milieucrisis, de grondstoffencrisis, de wereldwijde armoede, de oneerlijke verdeling. Er is een diepgaande omslag nodig om te komen tot een duurzame en solidaire economie. De oecumenische christelijk-sociale traditie van waaruit Oikos werkt, biedt belangrijke aanknopingspunten die mensen kunnen helpen de goede keuzes te maken. Oikos' ervaring met werken aan bewustwording en gedragsverandering kan helpen om mensen werkelijk tot ander gedrag te

bringen, hoe lastig dit in de praktijk ook is. Dat we anders moeten gaan leven en werken, is voor velen duidelijk. Toch gebeurt er nog te weinig. Een van de steeds belangrijker aandachtspunten in het werk van Oikos is het onderzoek naar weerstanden en belemmeringen van mensen om werkelijk duurzaam en solidair te leven. Er zijn verschillende oorzaken aan te wijzen waarom mensen nog niet op grote schaal overgaan tot gedragsverandering. Eén oorzaak is dat mensen het lastig vinden om de waarheid onder ogen te zien. Zeker als wetenschappers onderling verdeeld zijn over de ernst van de situatie, is het heel menselijk om te denken: “we zien wel, het zal wel loslopen”. Een tweede oorzaak heeft te maken met het grote vertrouwen in onze samenleving in het oplossend vermogen van technologie en wetenschap: “ze zullen er wel iets op vinden”.

Een derde oorzaak is dat veel mensen best willen veranderen, maar alleen als hun burens en collega's dat ook doen. Niemand wil graag 'gekke Henkie' zijn. Dan wreekt zich dat veel politici huiverig zijn voor het opleggen van verplichtingen aan consumenten en producenten. Zelfs mensen die diepgaand overtuigd zijn van de noodzaak om hun gedrag aan te passen, doen dat vaak maar een beetje, hap-snap, weinig consequent. Daarom is het belangrijk na te gaan wat kan helpen om ernst te maken met een andere manier van leven, werken, eten, reizen, vieren, consumeren en produceren.

Daarvoor zijn minstens vier aandachtspunten aan te wijzen:

> *Sociale netwerken*

Om werkelijk langdurig een andere manier van leven vol te houden, hebben mensen andere mensen nodig. Geen mens houdt het in z'n eentje vol. Daarom is het zo belangrijk dat mensen in *sociale netwerken*, in *lichte gemeenschappen*, samenkomen om over en weer van elkaar te leren en elkaar te helpen om duurzaam te leven. Mensen hebben de steun en stimulans nodig

van anderen die ook een andere koers in willen slaan. Daarom zijn een gemeente, een buurt, een religieuze gemeenschap, maar ook een netwerk op Hyves of andere virtuele netwerken belangrijk. Het in kaart brengen van deze netwerken, ze faciliteren en met elkaar verbinden zal nieuwe knooppunten doen ontstaan.

> *Subtieler taal*

Onze taal is doorspekt van economische rationaliteit. Werknemers noemen we 'sociaal kapitaal', burgers spreken we aan als 'kritische consumenten'. Door deze rationalisering is een directe persoonlijke verantwoordelijkheid weggehaald uit de directe processen. Dit heeft veel mensen vervreemd van de persoonlijke verantwoordelijkheid voor hun eigen omgeving of gedrag. We willen terug naar aandacht voor deze primaire verantwoordelijkheid van mensen voor hun omgeving. We hebben een nieuwe, subtiele taal nodig waarin deze verantwoordelijkheid is verwoord.

> *Ethische basis*

Met gemeenschappen en netwerken alleen zullen we het niet redden. Mensen hebben ook een *ethische basis*, een *collectief waardesysteem* nodig, dat hen helpt dagelijks keer op keer de goede keuzes te maken. Het overgrote deel van het menselijk handelen bestaat uit onbewuste handelingen. Als we anders willen gaan leven, zullen we bij een aantal van die onbewuste handelingen of automatismen – zoals het pakken van de auto voor de boodschap om de hoek – vraagtekens moeten gaan zetten. We moeten gaan wennen aan nieuwe keuzes. Om dat goed te doen, is het handig als mensen kunnen steunen op een ethische basis, een waardesysteem dat zegt dat duurzaamheid belangrijker is dan gemak, dat delen leuker is dan je omgeving imponeren met al weer een nieuwe auto. Veel mensen hebben behoefte aan een collectief waardesysteem waarin waarden als duurzaamheid, gerechtigheid, solidariteit, onthaasten, soberheid en matigheid hoger staan dan rijk-

dom, hebzucht en egoïsme. De hernieuwde behoefte aan spiritualiteit komt niet voor niets aan het licht. Religies en levensbeschouwingen kunnen helpen bij het vormgeven van zo'n waardesysteem, omdat dit soort duurzame en solidaire waarden en deugden bij hen al 'klaar liggen'. De oecumenische traditie is daar een duidelijk voorbeeld van.

> *Verleidelijke beelden en aantrekkelijke voorbeelden*

Nu hebben kerken en tal van andere organisaties vele jaren campagnes gevoerd om waarden als duurzaamheid en solidariteit sterker onder de aandacht te brengen. Denk aan campagnes als de Nieuwe levensstijl uit de jaren zeventig of het Conciliair Proces voor Gerechtigheid, Vrede en Heelheid van de Schepping uit de tweede helft van de jaren tachtig van de vorige eeuw. Er zijn veel mensen diepgaand door beïnvloed. Maar voor jonge generaties is het geheimtaal.

En Oikos-medewerkers merken in hun dagelijks werk dat teveel nadruk op soberheid en matiging veel mensen niet echt aanspreekt. Er hangt een geur van geitenwollen sokken en somberheid omheen. Alsof je alleen maar dingen gaat missen en moet nalaten, als je duurzamer wilt leven. Daarom zijn ook *verleidelijke beelden en aantrekkelijke voorbeelden* van belang.

Al met al zijn er juist in tijden van crisis genoeg mogelijkheden om mensen te stimuleren een duurzamer en rechtvaardiger wereld een stap dichterbij te brengen. Dit jaarverslag laat daar heel wat voorbeelden van zien! Wij zijn trots op onze medewerkers en geloven dat wij samen met u daaraan een steentje kunnen bijdragen.

*Hein Pieper, voorzitter
Ineke Bakker, directeur*

GOD IS KING

FAST FOOD

FRIED RICE

TAKE AWAY

**Internationale financiële
verhoudingen**

Geldstromen tussen 'arme' en 'rijke' landen: de omgekeerde wereld

→TITEL PROJECT De rol van het geld→DOELSTELLING De publicatie van een brochure en een spel over de invloed van kapitaal op het welzijn van mensen wereldwijd, inclusief handelsperspectieven→LOOPTIJD 2006–2008→SUBSIDIEGEVERS NCDO, St. Vrienden van Oikos

Een groot deel van 'onze belastingcenten' gaat in het kader van ontwikkelingssamenwerking naar het Zuiden, waar het in een bodemloze put verdwijnt. Dat is een gedachte die leeft onder veel mensen in Nederland. Met de publicatie 'De omgekeerde wereld' laat Oikos zien dat het precies andersom is: jaarlijks stroomt er meer geld vanuit ontwikkelingslanden naar rijke landen, dan omgekeerd.

Jaarlijks gaat er – via ontwikkelingshulp, overboekingen door migranten, winst op investeringen en leningen – ongeveer 857 miljard dollar naar het Zuiden. Daar tegenover staat een uitstroom van gemiddeld maar liefst 1205

miljard dollar. Het grootste deel van die uitstroom bestaat uit belastinggeld dat ontwikkelingslanden mislopen van multinationals en rijke particulieren die hun winsten en vermogens in belastingparadijzen parkeren.

Omgekeerde wereld

De publicatie 'De omgekeerde wereld' laat zien hoe duurzame ontwikkeling in landen in het Zuiden wordt bemoeilijkt omdat het geld dat in deze landen binnenkomt, en wat er weer uitstroomt, niet in balans is. Die onbalans is geen noodlot, maar het gevolg van keuzes die overheden, banken, (multinationale) bedrijven, niet-gouvernementele organisaties en gewone burgers maken.

Het boekje maakt ondermeer duidelijk hoe in Zuid-Afrika diamanten met een werkelijke waarde van 1000 dollar voor slechts 10 dollar kunnen worden geëxporteerd en hoe toekomstige generaties in Angola nog moeten opdraaien voor de aflossing van schulden die het voormalige corrupte regime is aangegaan. 'De omgekeerde wereld' laat echter niet alleen zien hoe deze onrechtvaardige situatie in elkaar steekt, maar biedt ook perspectieven aan overheden en aan particulieren om verandering te bewerkstelligen.

Achtste Millenniumdoel

'In 2015 is er meer eerlijke handel, schuldenverlichting en hulp', is het achtste Millenniumdoel. Dat betekent dat rijke landen hun verantwoordelijkheid moeten nemen en zich moeten gaan houden aan de 0,7 % norm, waarbij ieder land minstens 0,7 % van het BNP besteedt aan ontwikkelingssamenwerking. Op dit moment houden alleen Nederland, Noorwegen, Zweden, Denemarken en Luxemburg zich aan deze norm. Daarnaast moeten rijke landen toewerken naar

een eerlijk handelssysteem zonder handelsbarrières voor ontwikkelingslanden. Ten slotte moet er een oplossing komen voor de schulden crisis. De aflossing van leningen drukt zwaar op het budget van ontwikkelingslanden, waardoor duurzame ontwikkeling niet op gang komt. Daarnaast moet belastingontduiking tegengegaan worden (lees ook het artikel over Tax Justice, op pagina 10).

Schandelijke schulden

Rijke westerse landen hebben vaak op een onverantwoordelijke manier leningen verstrekt aan dictatoriale regimes, wetende dat deze regimes het geld zouden misbruiken. Een aantal van deze landen heeft inmiddels een democratische regering. De nieuwe regeringen hebben, evenals de bevolking, geen deel aan de ontstane schuld. Desondanks moet de schuld worden terugbetaald. De verstrekkers van leningen zijn vaak medeverantwoordelijk voor het ontstaan van deze 'schandelijke schulden'. Rijke landen zouden – in het kader van de Millenniumdoelen – hun verantwoordelijkheid moeten nemen om te werken aan een rechtvaardig handels- en schuldenbeleid.

Spel

De informatie uit het boek is ook verwerkt in een spannend rollenspel. Deelnemers kruipen in de huid van vertegenwoordigers van Afrikaanse landen, verschillende bedrijven en de Nederlandse overheid. Aan de hand van het spel ervaren zij wat concurrentie op belastingtarieven en belastingontduiking in de praktijk betekenen. Het rollenspel maakt deel uit van het aanbod van oikosXplore (zie ook pagina 24 en 25). De publicatie en het spel zijn te bestellen bij Oikos.

EEN staat op tegen armoede

→TITEL PROJECT MDG-Campagnesecretariaat en EEN →DOELSTELLING Het Nederlands Platform Millenniumdoelen wil dat de Nederlandse regering woord houdt en zich maximaal inzet voor de Millenniumdoelen. De publiekscampagne EEN betreft daar nieuwe mensen bij. →LOOPTIJD 2008–2010

In 2008 startte de nieuwe driejarige projectperiode van de EENcampagne. EEN's hoofdfinanciers, Cordaid, Hivos, ICCO, NCDO en Oxfam-Novib gaven het groene licht voor een driejarige basisfinanciering. 2008 was een succesvol jaar voor EEN, waarin nieuwe groepen mensen werden bereikt en waarbij er veel media-aandacht was voor de Millenniumdoelen en voor Wereldarmoededag.

EEN mobiliseert mensen in Nederland om actie te ondernemen voor de Millenniumdoelen. EEN laat daarbij verschillende manieren zien waarop mensen iets kunnen doen. Oikos is als platformlid betrokken bij EEN en mobiliseert haar eigen achterban voor de Millenniumdoelen en voor Wereldarmoededag. Daarnaast voert Oikos het secretariaat van het Nederlands Platform Millenniumdoelen en verzorgt de financiële en personele administratie voor EEN.

Wereldarmoededag

Het zwaartepunt van de EEN-campagne ligt op Wereldarmoededag op 17 oktober en de twee maanden daaromheen. Deze dag is bedoeld om de wereld te inspireren en te herinneren aan de belofte van de Millenniumdoelen, gedaan in 2000. Op Wereldarmoededag stonden in 2008 ruim 116 miljoen mensen over de hele wereld op tegen armoede. Ook minister Koenders, die in Suriname op werkbezoek was, stond op tegen armoede. Dit moment werd uitgezonden door het NOS journaal en door het jeugdjournaal in Suriname. In Nederland konden EEN-supporters ook 'virtueel' opstaan. Voorafgaand aan de dag konden mensen een avatar aanmaken die zij op 17 oktober lieten opstaan. Daarmee groeide de EEN-community in Nederland van 100.000 naar ruim 122.000 supporters.

Op de Neude in Utrecht was op Wereldarmoededag een programma georganiseerd met bekende Nederlanders, onder wie Lange Frans, Cindy Pielstroom, Ramon Beuk en Leonie Sazias. Zij reden in een tuktuk over een racebaan en deden daarna mee aan een winkelwagrace

met lege winkelwagens om daarmee de armoede te symboliseren. Rabbijn Soetendorp nam het initiatief om met vertegenwoordigers van vijf andere religies een open brief in Metro te publiceren om zich daarmee aan te sluiten bij de internationale beweging tegen armoede en om lezers op te roepen op te staan tegen armoede. 'Met het halen van de Millenniumdoelen kunnen we een nieuw fundament van gelijkwaardigheid en duurzaamheid onder onze wereld leggen', schreven zij.

Sporten met een Hoger Doel

Ook voetballers zetten zich in voor de Millenniumdoelen. FC Den Bosch, Fortuna Sittard en MVV besteedden rond Wereldarmoededag 2008 aandacht aan de rol van sport voor ontwikkeling

en bij het behalen van de Millenniumdoelen. De drie clubs deden dit in het kader van het project 'Sporten met een Hoger Doel!', waarbij Oikos, ICCO en NSA hen ondersteunden. De voetballers gaven clinics aan kinderen op basisscholen en bij voetbalverenigingen en lieten zien wat sport voor kinderen in ontwikkelingslanden betekent. Het doel is om basisschoolkinderen en voetbaljeugd te betrekken bij armoedebestrijding en bij de rol die sport hierin kan spelen.

EEN in 2009

EEN richt zich in 2009 op het verdiepen van de relaties met EEN-supporters. EEN wil hun betrokkenheid vasthouden en daarnaast blijven zoeken naar manieren om nieuwe groepen te bereiken. ∞

Lokale kerken geven antwoord op economische globalisering

→TITEL PROJECT Werken aan een Geloofwaardige Economie / Economie als zingeving →DOELSTELLING Het stimuleren van discussie en actie in de kerken over de waarden en effecten van economische globalisering →LOOPTIJD 2006–2008 →PARTNERS Protestantse Kerk in Nederland / Kerk in Actie en Landelijk bureau DISK →SUBSIDIEGEVERS Kerk en Wereld, Kerk in Actie, PIN, Steunstichting Evangelie en Industrie Gelderland

De wereld wordt steeds kleiner. Het blijkt dat als in de Verenigde Staten een kredietcrisis ontstaat, die crisis ook overslaat naar de rest van de wereld. De negatieve gevolgen van de globalisering komen in het Zuiden het hardst aan, maar vragen ook in het Noorden om verandering. Kerk in Actie, DISK en Oikos – de drie organisaties achter het programma Werken aan een Geloofwaardige Economie – willen plaatselijke kerken en kerkelijke groepen helpen bij het bepalen van hun positie ten opzichte van economische globalisering.

2008 was het slotjaar van het driejarige programma. Na deze drie jaar blijkt dat er steeds meer kerken actief betrokken zijn bij projecten om lokaal bij te dragen aan een geloofwaardige economie. Sommige kerken zijn bezig met groene energie of ontplooiën andere activiteiten om hun leden te stimuleren hun levensstijl te veranderen.

Door de verschillende projecten van *Werken aan een Geloofwaardige Economie*, vonden mensen uit heel verschillende hoeken binnen en buiten de kerken elkaar bij het formuleren van antwoorden op de globalisering.

Praktijkboek

De meest aansprekende projecten van lokale kerken werden in 2008 gebundeld in het 'Praktijkboek Geloofwaardige Globalisering'. Voor dit boek werden predikanten, diaconale en kerkelijke groepen geïnterviewd. Zij vertellen hoe zij aankijken tegen hun maatschappelijke verantwoordelijkheid en hoe zij daaraan vormgeven in lokale projecten. De discussie over het onhoudbaar geworden mondiale economische systeem leeft breed onder kerken. Enkele lokale kerken hebben in antwoord daarop kleinschalige tegen-economieën opgezet.

Naast dit soort 'best practices' biedt het boek een denkkader over globalisering en de rol die kerken daarbij kunnen spelen. Kerkelijke groepen die hier praktisch mee aan de slag willen, kunnen dat doen aan de hand van het praktijkboek.

Economie in dienst van de schepping

Op 17 maart dachten 160 theologen, economen, kerkelijk werkers en andere geïnteresseerden na over de uitdagingen van globalisering aan de hand van een aantal casus-verhalen uit het praktijkboek. Dit deden zij tijdens een conferentie met de titel *Economie in dienst van de Schepping*, die Oikos organiseerde. De hoofdspreker, prof. dr. Arjo Klamer, zette de toon met een

pleidooi voor een door waarden aangestuurde economie. Economie zou uit de sfeer van de objectieve wetenschap moeten komen, stelt hij, omdat het er uiteindelijk om gaat wat je visie is op 'het goede leven'.

Tijdens paneldiscussies ging het om handelingsperspectieven voor plaatselijke kerken. Hier kwamen lokale projecten aan de orde met suggesties voor een lokaal geworteld, mondiaal gericht diaconaal beleid binnen de kerken.

Geloofwaardige Globalisering

Na de conferentie voor professionals, organiseerde Oikos op 18 november een publieksconferentie over de antwoorden die lokale kerken kunnen geven op economische globalisering.

De conferentie Geloofwaardige Globalisering!, was het sluitstuk van het programma *Werken aan een geloofwaardige economie*. Vanuit plaatselijke kerken, groepen en studentensteden in het hele land kwamen 130 mensen samen in de Utrechtse Geertekerk om te zoeken naar antwoorden op de vraag 'Wat kunnen wij doen?'. De conferentie draaide om praktische ideeën en inspiratie waarmee deelnemers werden bemoeid en van elkaar konden leren. Het tijdstip van de conferentie viel onmiddellijk na het besluit tot overheidssteun aan enkele grote banken. Dat maakte de vraag naar hoe je lokaal een antwoord kunt geven op een globale economie die uit balans is, nog urgenter.

People, Planet, Mammon

Verbindingen leggen was een belangrijk doel van de slotconferentie. Die verbindingen werden door de generaties heen gelegd. Zo was er een opvallend groot aantal jongeren aanwezig op de conferentie. Onder hen de prijswinnaars van de essaywedstrijd People, Planet, Mammon. Zij leidden een aantal thema's in tijdens de conferentie. Onder hen waren jongeren uit Indonesië, België en Ghana.

Het doel van de essaywedstrijd was om na te gaan in hoeverre het mogelijk is om vanuit het christelijk gedachtegoed de gevolgen van economische globalisering aan te kaarten. Eefje van der Linden won de essaywedstrijd met haar essay 'Voedselvoorschriften: Een appèl voor een duurzame en leefbare wereld?' over de oud-testamentische voedselvoorschriften en de lessen die wij daarvan kunnen leren. 'De verwondering over het onverdiend ontvangen leven voedt een ruimhartige levenswijze waarin men aan het andere leven ruimte geeft "om niet"', schrijft zij.

Africa meets Europe

Dat jongeren zich interesseren voor vraagstukken rond globalisering, bleek ook tijdens de jongerenontmoeting 'Africa meets Europe – Think Globally!' in juli. Aan dit vierweekse zomerkamp namen jongeren uit Zuid-Afrika, Rwanda, België en Nederland deel. Oikos begeleidde de Nederlandse jongeren tijdens de voorbereiding, het kamp zelf en de publiciteit na afloop. Tijdens het kamp werkten de jongeren aan sociale projecten in België en discussieerden over globalisering en de verhouding tussen rijk en arm. Het kamp bood de kans om van jongeren uit verschillende landen te horen hoe zij omgaan met globalisering en stimuleerde het leggen van contacten tussen jongeren uit Afrika en Europa.

Werk aan de Wereld in 2009

De bezinning op economische globalisering houdt niet op met het afsluiten van het programma *Werken aan een Geloofwaardige*

Economie. In het vervolgproject *Werk aan de Wereld* zullen Oikos en Kerk in Actie zich inzetten om actieve kerkelijke groepen te verbinden met niet-kerkelijke netwerken die ook aan een duurzame en solidaire economie werken zodat zij ervaringen kunnen delen. Daarnaast zullen kerken die nog zoekende zijn naar antwoorden op de economische globalisering, worden begeleid. In dit driejarige project, dat wordt gefinancierd door Kerk in Actie en Kerk en Wereld, zal de nadruk nog sterker liggen op duurzaamheid. ♻️

In gesprek over rechtvaardige belastingssystemen

→ **TITEL PROJECT** Tax Justice NL → **DOELSTELLING** Een eerlijk en rechtvaardig internationaal belastingstelsel dat bijdraagt aan internationale samenwerking → **LOOPTIJD** 2008

→ **PARTNERS** Attac Nederland, Both Ends, Evert Vermeer Stichting, Fairfood, OxfamNovib, SOMO, Transnational Institute (TNI) → **SUBSIDIEGEVERS** OxfamNovib, SOMO, Stichting Vrienden van Oikos, Fairfood → **WEBSITE** www.taxjustice.nl

Nederland vertoont de kenmerken van een belastingparadijs. Multinationals kunnen via Nederlandse winstbelasting van andere landen, waaronder ontwikkelingslanden, ontlopen. Zo ondervinden ontwikkelingslanden schade van het Nederlandse belastingbeleid. Tax Justice NL, de Nederlandse tak van het internationale netwerk voor een rechtvaardig internationaal belastingstelsel, wil bijdragen aan eerlijke en rechtvaardige belastingssystemen die de duurzame ontwikkeling van landen bevorderen door de dialoog over dit onderwerp te stimuleren.

Tax Justice NL richt zich op het tegengaan van belastingontwijking en belastingcompetitie tussen landen en op innovatieve financiering voor ontwikkeling. Deelnemende organisaties aan het netwerk zijn: Oikos, OxfamNovib, SOMO, Both Ends, Attac, Transnational Institute (TNI), Evert Vermeer Stichting en Fairfood. Oikos voert het secretariaat van Tax Justice NL.

Dialoog

Het afgelopen jaar stond voor Tax Justice NL in het teken van het creëren van bewustzijn over het feit dat eerlijke belastingssystemen van belang zijn bij ontwikkelingsvraagstukken. Tax Justice NL ging de dialoog aan met kamerleden, het bedrijfsleven, de ministeries van Financiën en van Buitenlandse Zaken en de fiscale adviespraktijk om deze partijen bewust te maken van de negatieve effecten van hun belastingpraktijk op landen in het Zuiden. Het gaat hierbij mogelijk om honderden miljoenen aan winstbelasting die ontwikkelingslanden mislopen. Daarnaast vindt Tax Justice NL dat de Nederlandse overheid haar belastingbeleid in overeenstemming zou moeten brengen met de doelstellingen van het Nederlandse ontwikkelingsbeleid. Dit bracht Albert Hollander, voorzitter van Tax Justice NL, onder andere naar voren tijdens een hoorzitting van de vaste kamercommissie voor financiën.

Transparantie

Tax Justice NL onderhoudt ook contacten met grote bedrijven als Shell. Bij die contacten gaat het niet om de schuldvraag, maar vraagt Tax Justice NL om transparantie over de verdeling van hun belastingbijdragen. Grote bedrijven zijn in dit onderwerp geïnteresseerd, omdat zij onderkennen dat de overheid en de maatschappij vragen om maatschappelijk verantwoorde bedrijfsvoering. Zo werd Tax Justice NL door Shell uitgenodigd om over dit onderwerp te spreken tijdens een bijeenkomst van de internationale Kamer van Koophandel in Parijs.

Op zoek naar de balans

Op het seminar 'In search for balance' dat Tax Justice NL in mei 2008 organiseerde, wisselden vertegenwoordigers vanuit de ontwikkelingswereld, vanuit de Nederlandse overheid en van trustfunds, bedrijven en accountantskantoren met elkaar van gedachten over de relatie tussen belastingbeleid en ontwikkelingsvraagstukken. Daarnaast werd er gesproken over alternatieve manieren om ontwikkelingssamenwerking te financieren. Een minimale heffing op internationale geldstromen zou bijvoorbeeld aanzienlijke bedragen opleveren voor ontwikkelingssamenwerking. Albert Hollander stelde in zijn inleiding dat het doel van het seminar niet alleen het zoeken naar de balans is, maar ook het vinden van de manier om 'voorwaarts te balanceren'.

Lange adem

Het bereiken van een rechtvaardig internationaal belastingstelsel is een zaak van de lange adem. Tax Justice NL richt zich in 2009 op het onderhouden van contacten met de politiek, het bedrijfsleven en de ontwikkelingswereld. Daarnaast wil Tax Justice NL ook wetenschappelijk onderzoek naar de relatie tussen belastingen en ontwikkelingsvraagstukken stimuleren. De voortgaande dialoog over dit onderwerp zal in 2009 uitmonden in een conferentie aan het eind van het jaar. ∞

Milieu en Ontwikkeling

Een duurzame en rechtvaardige wereld – wat houdt ons tegen?

→TITEL PROJECT Duurzaamheid en Gerechtigheid →DOELSTELLING Doordenking van vraagstukken van mondiale gerechtigheid en duurzaamheid in hun samenhang →LOOPTIJD 2006–2009 →PARTNERS Pugwash Nederland →SUBSIDIEGEVERS Kerk en Wereld →WEBSITE www.stichtingoikos.nl/duurzaamheidengerechtigheid

Onze westerse levensstijl heeft grote en schadelijke gevolgen. Het klimaat verandert en natuurlijke voorraden raken op. Het roer moet om, daarover is iedereen het eens. Toch vindt die omslag niet op grote schaal plaats. De vraag naar wat ons tegenhoudt, welke belemmeringen de omslag naar duurzaam leven in de weg staan, staat centraal bij het driejarige project Duurzaamheid en Gerechtigheid.

In het kader van dit project organiseerde Oikos in 2008 een ideeënwedstrijd en een ontmoeting tussen generaties. Daarnaast begeleidde Oikos studenten die werkten aan onderzoeksscripties

over dit onderwerp en ondersteunde Oikos kerkelijke groepen die actie ondernamen voor een meer duurzame en rechtvaardige levensstijl. Ten slotte werd er een consultatie gehouden onder dertig deskundigen om na te gaan wat de sociaal-psychologische belemmeringen zijn voor duurzame ontwikkeling.

Duurzaamheid én gerechtigheid

Het gaat echter niet alleen om duurzame ontwikkeling in het Noorden. Het Zuiden heeft ook recht op ontwikkeling: een verbetering van de levensstandaard van mensen, vergelijkbaar met de levensstandaard in het Noorden. Die ontwik-

keling betekent echter vaak ook toenemende vervuiling en belasting van het milieu. De vraag is dan hoe recht gedaan kan worden aan mensen in het Zuiden zonder mondiale duurzaamheid in gevaar te brengen.

Oikos wil zowel deskundigen als leken stimuleren om door te denken over wat wij kunnen bijdragen om ervoor te zorgen dat ondanks ontwikkeling in het Zuiden de mondiale duurzaamheid niet verder in gevaar komt.

Sharing the planet

In het voorjaar organiseerde Oikos in samenwerking met Pugwash Nederland en met steun

van Kerk en Wereld een ideeënwedstrijd voor scholieren en studenten. De wedstrijd bood jongeren de gelegenheid om hun ideeën over duurzaamheid en gerechtigheid voor het voetlicht te brengen. Uiteindelijk zijn het aanstekelijke ideeën en overtuigende beelden die nodig zijn voor een doorbraak naar een duurzame en rechtvaardige samenleving. Ideeën en beelden die laten zien dat duurzaam leven technisch, economisch en maatschappelijk mogelijk is. En dat die manier van leven bovendien leuk en comfortabel kan zijn. Die beelden kwamen naar voren in verschillende inzendingen voor de ideeënwedstrijd. Winnaar Martijn van der Veen schreef een ambitieus en veelomvattend essay waarin hij niet alleen de technische kant van duurzaamheid belichtte, maar ook aandacht besteedde aan sociale duurzaamheid.

Warm hart voor duurzaamheid

Op een warme zomeravond in juni discussieerden jongeren met deskundigen over klimaatverandering en duurzaamheid. Samen met debatorganisatie Tumult organiseerde Oikos een 'debat tussen generaties' met de titel 'Cool minds, warm hearts'. De discussie tussen de jongeren en filosoof Peter Singer en klimaat-econoom Richard Tol draaide om de vraag wat de goede benadering is van duurzaamheid en klimaatverandering. Gaat het om verantwoordelijkheid en schuld van het Noorden tegenover het Zuiden, of is een praktische en zakelijke visie effectiever? Uit hun reacties bleek dat veel jongeren behoefte hebben aan een moreel-ethische benadering waarbij niet langer geprobeerd wordt om met lapmiddelen verandering te bewerkstelligen. We moeten zonder halfslachtigheid een echte keuze maken voor duurzaamheid.

Kerkelijke groepen

In 2008 ondersteunde Oikos ook de kerkelijke achterban om duurzaamheid op de agenda te zetten. In Leusden organiseerde een lokale groep – waarin kerkelijke en niet-kerkelijke mensen samenwerkten – samen met Oikos een serie bijeenkomsten over duurzaamheid, waar verschillende sprekers praktische ideeën presenteerden om de eigen omgeving te verduurzamen. Oikos laat daarbij het mondiale kader van duurzame ontwikkeling zien en benadrukt dat verduurzaming niet per se tot versoering hoeft te leiden. Verduurzaming geeft kansen op andere welvaart waarbij aandacht en zorg voor elkaar, genieten van de leefomgeving en minder stress centraal staan.

Scripties

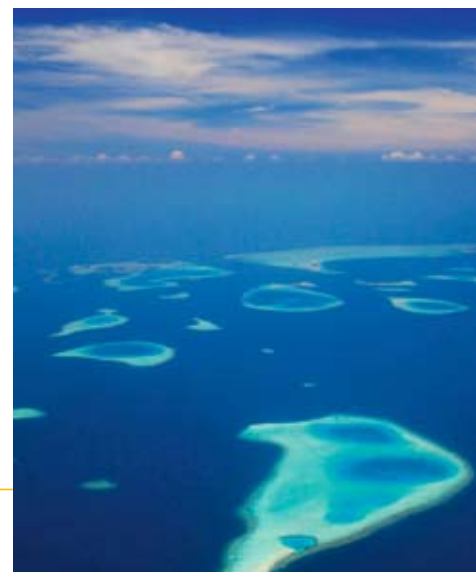
Oikos begeleidt ook studenten op verschillende manieren bij hun scripties. Zo deed een student onderzoek naar de rol van technologie bij ontwikkelingsbeleid. Een student antropologie deed veldonderzoek door mee te draaien in twee lokale groepen die bezig zijn met duurzaamheid. Ten slotte verleende Oikos ondersteuning aan een student die op basis van sociologische enquêtes onderzocht bij welke groepen steun te vinden is voor duurzame ontwikkeling en in hoeverre die groepen op elkaar lijken. Daarbij werd onder andere naar kerkleden gekeken.

Consultatie

We weten dat we actie moeten ondernemen voor een duurzamer samenleving. Daar is ook steun voor en er zijn talloze initiatieven op dat terrein. Toch wordt er geen nadrukkelijke brede maatschappelijke keuze voor duurzaamheid gemaakt. Hoe komt dat? Om daar meer zicht

op te krijgen hield Oikos eind 2008 een e-mailconsultatie onder dertig deskundigen met de vraag wat de sociaal-psychologische belemmeringen voor duurzame ontwikkeling zijn en welke mogelijkheden er zijn om daarmee om te gaan. Psychologen, sociologen, sociaal-filosofen, trendonderzoekers en deskundigen uit maatschappelijke organisaties bogen zich over deze vraag. Op dit moment worden de reacties verwerkt. Veel deskundigen geven aan dat het belangrijk is om je niet te veel te richten op het veranderen van gedrag van individuen, maar op verandering van de omgeving waardoor het voor individuen gemakkelijker en aantrekkelijker wordt om duurzame keuzes te maken.

Het driejarige project Duurzaamheid en Gerechtigheid zal in 2009 worden afgerond met een slotconferentie waarbij de uitkomsten van de consultatie als input gebruikt zullen worden. In 2009 zal ook nog een tweede ontmoeting tussen generaties worden georganiseerd in de vorm van een-op-een-gesprekken tussen jongeren en deskundigen. In een publicatie worden de resultaten gebundeld.

Oikos en Bernice Notenboom betrekken kinderen bij klimaatverandering

→TITEL PROJECT Arctic Alert! →DOELSTELLING Scholieren betrekken bij het thema klimaatverandering en duurzaamheid door een web- en educatieprogramma bij de expeditie naar de Zuidpool en Groenland van Bernice Notenboom →LOOPTIJD 2007–2008 →PARTNERS SME Advies, Bernice Notenboom, Vereniging Eigen Erf, Stichting Jij maakt uit! →SUBSIDIEGEVERS VSB Fonds, Fonds1818, Triodos Foundation, NCDO →WEBSITE www.articalert.nl

Op 12 januari bereikte Bernice Notenboom als eerste Nederlandse vrouw de Zuidpool. Nog maar net terug van de Zuidpool, vertrok Bernice in het voorjaar van 2008 alweer naar Groenland. Oikos haakte aan bij de expeditie van Bernice Notenboom door het ontwikkelen van het educatieprogramma Arctic Alert! Vanaf de website www.articalert.nl konden scholieren lesmaterialen downloaden over de thema's duurzaamheid, klimaatverandering, afval en voedsel. Daaraan waren lessuggesties en opdrachten voor de leerlingen gekoppeld. Voor docenten ontwikkelde Oikos speciale nieuwsbrieven over Arctic Alert!

Tijdens haar expeditie naar de Zuidpool hield Bernice vanuit haar tentje contact met scholieren van zes basisscholen in Nederland. Op haar weblog op de website van Arctic Alert!

beantwoordde zij de vragen van kinderen. Na haar expeditie bezocht Notenboom tien scholen om te vertellen over haar ervaringen en over de gevolgen van klimaatverandering die zij met eigen ogen had gezien.

Groenland

In het voorjaar van 2008 ging Bernice Notenboom op expeditie naar Groenland. Via het programma *Nieuws uit de Natuur* van Schooltelevisie (Teleac/NOT) vertelde ze honderduizenden Nederlandse kinderen over wat ze meemaakte en over de gevolgen van klimaatverandering op Groenland. Via dit programma bereikte Arctic Alert! bijna alle Nederlandse basisschoolleerlingen in groep 5 en 6. Terug in Nederland bezocht Notenboom opnieuw een groot aantal scholen in het kader van de Arctic Alert! Scholentour. Oikos verzorgt lessen over klimaatverandering in de poolgebieden aan de hand van haar videobeelden en verhalen. Daarnaast maakte Oikos, na afloop van de expeditie van Bernice naar Groenland, de dvd 'Ons ijs smelt', over de gevolgen van klimaatverandering. Deze dvd is beschikbaar als onderwijslesmateriaal.

Jouw actie telt!

Bernice bracht via haar expeditie de gevolgen van klimaatverandering dichtbij Nederlandse kinderen. Onder het motto 'Jouw Actie Telt' haakte Oikos daarop aan door kinderen te stimuleren in hun eigen omgeving verandering te bewerkstelligen. Kinderen konden zelf acties bedenken of aan de slag gaan met de suggesties die Oikos deed op de website van Arctic Alert! Op de website werd door middel van een animatie aangegeven hoeveel acties er werden gegenereerd. Een kleine ijsbeer op een ijsschots keek steeds iets vrolijker naarmate er meer

acties werden opgegeven. Zo bedachten kinderen van een bovenbouwklas van een basisschool in Oss genoeg acties om 365 dagen in een scheurkalender te vullen. Deze is uitgegeven door stichting Jij maakt uit! De scholen die de beste acties bedachten, wonnen daarmee een bezoek van Bernice Notenboom aan hun school.

Himalaya Alert!

In 2009 gaat Bernice Notenboom opnieuw op reis. Ditmaal gaat ze naar de Himalaya om daar de Mount Everest te beklimmen. Notenboom wil tijdens haar Himalaya-expeditie de aandacht vestigen op de dramatische gevolgen van klimaatverandering in het hooggebergte-klimaat. Daarnaast laat ze zien hoeveel afval het smeltende ijs van de Mount Everest vrijgeeft. Dit 'zwerfafval' neemt ze mee naar beneden en hiermee geeft ze de aanzet voor acties van kinderen tegen zwerfafval en voor een schone leefomgeving. Oikos ondersteunt Bernice Notenboom door in Nederland de aandacht op haar expeditie te vestigen door middel van het project Himalaya Alert!

I4D-day 2008: Innovatie van ontwikkelingsbeleid nodig

→TITEL PROJECT I4D 2007/2008: Innovation for Development →DOELSTELLING Het publiek, politici, wetenschappers en studenten, Nederlandse ontwikkelingsorganisaties en bedrijven betrekken bij vragen rond de rol van technologie in internationale samenwerking voor duurzame ontwikkeling en armoedebestrijding. →LOOPTIJD 2007–2008 →PARTNERS Bestuurscommissie Technologie voor Ontwikkeling TU Eindhoven, Studium Generale Technische Universiteit Eindhoven, Studium Generale Technische Universiteit Delft, Studium Generale Wageningen Universiteit / OtherWise, Koninklijk Instituut voor de Tropen, Ingenieurs zonder Grenzen / KIVI NIRIA, IICD, CTA Wageningen, Universiteit Maastricht, UNU-Merit en Studium Generale Twente →SUBSIDIEGEVERS NCDO →WEBSITE www.i4d.nl

Het ontwikkelingsbeleid moet innoveren. Er is meer aandacht nodig voor technologie en in het bijzonder voor ICT. Anders blijft het Zuiden alleen maar een leverancier van grondstoffen en dan draagt zelfs het openen van de grenzen van de Europese Unie voor producten uit het Zuiden weinig bij aan ontwikkeling. Zo is 'Innovatie voor ontwikkeling' meer dan het maken van nieuwe dingen en het introduceren van moderne technologie. Dat was de belangrijkste conclusie van zo'n 200 deelnemers uit politiek, ontwikkelingsorganisaties, het bedrijfsleven en universiteiten, onder wie een groot aantal studenten, aan het Innovation for Development (I4D)-symposium 2008.

Oikos en haar partners organiseerden in april 2008 voor de tweede keer een I4D-day. De dag, onder de titel *(Dis)Connecting the World*, vond plaats in de Technische Universiteit Eindhoven.

Tijdens deze dag draaide het om de vraag op welke manier ICT het meest bijdraagt aan het verkleinen van de kloof in welvaartsontwikkeling tussen Europa en Afrika. Daarnaast dachten deelnemers na over de vraag of de Europese Unie genoeg doet om het potentieel van ICT voor ontwikkeling te benutten.

Iedereen was het er wel over eens dat ICT bijdraagt aan ontwikkeling in het Zuiden. De meningen verschillen over wat de beste manier is. Bedrijven als Vodafone richten zich onder de noemer van *'the Bottom of the Pyramid'* met goedkope producten op de grote 'markt' van armen in het Zuiden. Volgens sommigen bereiken zij echter vooral een wat kapitaalkrachtiger middenklasse. Iemand die van anderhalve dollar per dag moet rondkomen en 80% kwijt is aan voeding en kleding, heeft immers weinig over voor een mobiele telefoon, ook al kost die maar

vijf cent per sms en elf cent per minuut. Het bereiken van de echte *Bottom of the Pyramid* blijft een zaak van de klassieke ontwikkelingsorganisaties, die bijvoorbeeld simpelweg mobiele telefoons doneren aan marginale groepen op het platteland.

Anderen benadrukken dat ICT de armsten wel degelijk een opstap kan bieden. Standaard ICT-apparatuur en vrij op internet toegankelijke software bieden mensen met weinig middelen maar voldoende initiatief en creativiteit de mogelijkheid tegen lage kosten hun eigen productie op te zetten. Dat levert werk, inkomen en perspectief, maakt goedkopere producten mogelijk dan via import en biedt de mogelijkheid westerse producten aan te passen of zelfs te herontwerpen naar lokale wensen. Dat dit werkt, is gebleken onder schijnbaar kansarmen in de Bronx, Zuid-Afrika, Kenia en India, bijvoorbeeld met de productie van een maalmachine, een vinylsnijder, ledlampen, zonnepanelen en laseretsen.

Voor dergelijke projecten is startkapitaal nodig, dat overigens kan worden terugverdiend uit de eigen inkomsten. Ook kan ondersteuning gegeven worden met opleidingen in het Zuiden die academische theorie koppelen aan de ondernemingspraktijk. Het EU-beleid biedt daarvoor stimulansen, maar daarvan zou veel meer werk gemaakt moeten worden. De EU zou niet alleen pilotprojecten moeten steunen, maar ook het vervolg en de opschaling ervan. En de toegang tot financiële steun kan vereenvoudigd worden.

In 2009 zal Oikos verkennen hoe het met het I4D-netwerk ondersteuning kan bieden aan innovatie in het Zuiden. ∞

Kerken en rechtvaardig klimaatbeleid

→TITEL PROJECT Rechtvaardig klimaatbeleid, kerk en oecumene / Fair Climate →DOELSTELLING Een rechtvaardig klimaatbeleid / het ontwikkelen van educatief materiaal voor het programma Fair Climate →LOOPTIJD 2007–2009 →PARTNERS Kerk in Actie, ICCO, Wereldraad van Kerken →SUBSIDIEGEVERS Kerk in Actie, ICCO →WEBSITES www.fairclimate.nl

Klimaatbeleid heeft alles te maken met ontwikkelingsvraagstukken. De levensstijl van mensen in het Noorden is voor een groot deel de oorzaak van klimaatverandering. De gevolgen van die klimaatverandering worden echter vooral door mensen in het Zuiden gevoeld. Klimaatbeleid is daarom niet alleen een milieuthema, maar ook een ontwikkelingsthema.

Oikos werkt samen met ICCO Kerk in Actie aan het stimuleren van een rechtvaardig en duurzaam internationaal klimaatbeleid. Oikos doet dit vooral in het kader van de samenwerking met de Wereldraad van Kerken.

De Wereldraad van Kerken is jaarlijks met een delegatie vertegenwoordigd op VN-conferenties om dit thema onder de aandacht te brengen. Oikos neemt op verzoek van ICCO Kerk in Actie deel aan de Werkgroep Klimaatverandering van de Wereldraad. Deze werkgroep draagt uit hoe de Wereldraad denkt over internationaal klimaatbeleid. In de werkgroep zijn ook kerken in het Zuiden vertegenwoordigd. Het is van belang dat juist deze kerken de mogelijkheid krijgen

om zich te laten zien en horen tijdens belangrijke VN-conferenties.

In 2008 besteedde Oikos aandacht aan het verbeteren van het functioneren van de Werkgroep Klimaatverandering. Daarbij ging het onder andere om manieren om de communicatie en de zichtbaarheid van de werkgroep te verbeteren.

Oproep voor een nieuw klimaatverdrag

De Werkgroep Klimaatverandering van de Wereldraad was in december 2008 aanwezig op de internationale klimaatconferentie, de Conference of the Parties, in Poznan. Daar deed de werkgroep een appèl op de aanwezigen om toe te werken naar een nieuwe klimaatovereenkomst. Daarnaast deed de werkgroep een oproep aan het Noorden om werk te maken van de omslag naar duurzame economie in hun eigen landen.

Oikos werkte vanuit de Wereldraad ook mee aan het vormgeven van plannen voor een internationale klimaatcampagne waarin alle landen worden opgeroepen om zich in te zetten voor een effectief en rechtvaardig nieuw klimaatverdrag.

Kiezen voor een eerlijk klimaat

Oikos biedt ook ondersteuning aan het programma FairClimate van ICCO in samenwerking met Kerk in Actie. FairClimate zet zich in voor een klimaatbeleid op basis van mondiale rechtvaardigheid. Oikos schreef de tekst van de brochure Kiezen voor een eerlijk klimaat die in 2008 verscheen. Deze brochure geeft plaatselijke kerken meer informatie over klimaatverandering en praktische tips waarmee zij zelf een bijdrage kunnen leveren aan een rechtvaardig klimaatbeleid.

FairClimate spoort rijke landen en hun burgers, bedrijven en kerken aan om hun energieverbruik te verminderen, over te stappen op duurzame energie, en wat er te veel gebruikt wordt, te vergoeden (verminderen, veranderen, vergoeden). Die vergoeding ziet FairClimate als een rechtvaardige betaling voor een dienst. Immers, mensen in het Zuiden leveren ons een dienst doordat zij weinig broeikasgassen uitstoten, terwijl wij hen opscheppen met de gevolgen van onze milieuvervuiling. Met het geld van een vergoeding kunnen mensen in het Zuiden hun eigen duurzame ontwikkeling financieren, bijvoorbeeld door het opzetten van schone energieprojecten.

Klimaatbrief aan de kerken

Oikos werkte ook mee aan de totstandkoming van de Klimaatbrief van de Raad van Kerken in Nederland. Deze brief, met de titel *Kwetsbaarheid, verantwoordelijkheid en moed*, roept kerken op het klimaatvraagstuk een centrale plaats binnen hun werk te geven. Bovendien vraagt de brief de overheid om actieve inzet voor een effectief én rechtvaardig klimaatbeleid, vooruitlopend op de onderhandelingen in Kopenhagen in december 2009. ∞

Globalisering en Identiteit

Ruimte voor dialoog over religie en ontwikkeling

→**TITEL PROJECT** Kenniscentrum Religie & Ontwikkeling →**DOELSTELLING** De betekenis van religie voor duurzame ontwikkeling, internationale samenwerking en samenlevingsopbouw onder de aandacht brengen →**LOOPTIJD** 2006–2010 →**PARTNERS** Cordaid, ICCO, Islamitische Universiteit Rotterdam, Seva Network Foundation →**SUBSIDIEGEVERS** Cordaid, ICCO, Islamitische Universiteit Rotterdam, Seva Network Foundation →**WEBSITE** www.religie-en-ontwikkeling.nl

Religie maakt onlosmakelijk deel uit van de dagelijkse werkelijkheid van de meeste mensen. Ontwikkelingsorganisaties zouden dan ook niet voorbij moeten gaan aan de religieuze aspecten bij ontwikkelingsvraagstukken. Steeds meer ontwikkelingsorganisaties krijgen oog voor de kracht van religie in ontwikkeling. Een aantal jaren geleden ging ook de toenmalige minister voor ontwikkelingssamenwerking het gesprek aan over dit onderwerp. Minister Koenders wil deze beleidsdialoog over religie en ontwikkeling voortzetten. Het werk van het Kenniscentrum voor Religie & Ontwikkeling past binnen de herwaardering van de bijdrage van religie aan ontwikkeling, internationale samenwerking en samenlevingsopbouw.

Het Kenniscentrum Religie & Ontwikkeling wil het belang van religie bij ontwikkelingsvraagstukken onder de aandacht brengen van ontwikkelingsorganisaties en hun partners, migrantenorganisaties, wetenschappelijke instituten, media en politieke bewegingen. Het Kenniscentrum stelt producten en diensten beschikbaar aan al deze groepen. Daarbij maakt het Kenniscentrum gebruik van de input van verschillende religieuze en levensbeschouwelijke tradities, van de praktijkervaringen van ontwikkelingsorganisaties en van bijdragen van verschillende academische disciplines in Nederland en in het buitenland. Oikos is als deelnemer van het Kenniscentrum vertegenwoordigd in de stuurgroep. Daarnaast

wordt het coördinatiepunt van het Kenniscentrum bezet door Oikos-medewerkers. Vanuit het coördinatiepunt worden alle activiteiten die onder de vlag van het Kenniscentrum georganiseerd worden, gecoördineerd.

Evaluatie

Het Kenniscentrum werd in 2006 opgericht en voor vijf jaar, tot 2010, gefinancierd. Na tweeënhalf jaar werd in 2008 de balans opgemaakt met een evaluatie. Daaruit bleek onder andere dat er onder medewerkers van partners behoefte is aan concrete handvatten voor het omgaan met religie in ontwikkelingssituaties. Het Kenniscentrum wil ook meer op de actualiteit inspelen, om daarmee beter aansluiting te vinden op vragen waarmee medewerkers van ontwikkelingsorganisaties zitten.

Platform

Het Kenniscentrum voor Religie & Ontwikkeling wil een platform zijn voor ontwikkelingsorganisaties waar zij kunnen reflecteren op religie en ontwikkeling en waar zij nieuwe kennis kunnen inbrengen. Het doel is het ontwikkelen van een gevoeliger antenne voor religie – religieuze empathie – bij ontwikkelingsorganisaties. Het Kenniscentrum wil dienstverlenend zijn aan ontwikkelingsorganisaties. Waar de contacten met de directies van deze organisaties goed zijn, is het Kenniscentrum nog niet voldoende bekend onder de medewerkers. De uitdaging waar het Kenniscentrum voor staat, is om de visies en ervaringen van de medewerkers van ontwikkelingsorganisaties te achterhalen en om de koppeling te maken tussen die visies en ervaringen en de wetenschap. Medewerkers van ontwikkelingsorganisaties voelen vaak een zekere verlegenheid in het contact met de soms zeer religieuze organisa-

ties waar zij in het buitenland mee werken. Zij vragen zich af hoe zij deze organisaties moeten duiden en hoe binnen die organisaties gedacht wordt over bijvoorbeeld vrouwenrechten of democratie. Het ligt vaak gevoelig om daar het gesprek over te voeren. In 2008 verscheen een praktische handreiking in de vorm van de *Handout Religion and Development Policy*, een publicatie met artikelen van ICCO, Cordaid, Oikos en het ministerie van Buitenlandse Zaken. Het Kenniscentrum is actief betrokken bij de presentatie van deze *Handout* bij onder andere ICCO en Cordaid.

Sinds 2008 is er op de website van het Kenniscentrum een documentatiecentrum te raadplegen waarin informatie is te vinden over aan religie en ontwikkeling gerelateerde onderwerpen. Voor 2009 is een communicatiestrategie uitgewerkt. Er zullen onder andere meer interactieve functies aan de website worden toegevoegd, zodat het Kenniscentrum ook interactief een platform voor discussie kan zijn.

Transforming Development

Het Kenniscentrum kon in 2008 een concreet resultaat laten zien van de gedachtewisseling tussen ontwikkelingsorganisaties en wetenschap. Het boekje *Transforming Development* was het resultaat van de partnerconferentie die in 2007 gehouden werd. Tijdens deze conferentie werden ervaringen van partners in ontwikkelingslanden en van Nederlandse organisaties uitgewisseld. Daarnaast vond er een academische reflectie plaats op die ervaringen. *Transforming Development* is een analyse van de uitkomsten van de conferentie en bevat aanbevelingen waarmee ontwikkelingsorganisaties hun voordeel kunnen doen. De brochure is – ook in het Frans en Spaans – te downloaden van de website www.religie-en-ontwikkeling.nl.

Beleidsdialoog

Het Kenniscentrum voor Religie & Ontwikkeling wil genuanceerd en constructief meedenken over de rol van religie in ontwikkelingsvraagstukken. Daarbij presenteert het Kenniscentrum de rol van religie niet per se alleen maar als positieve kracht. Het gaat om het bieden van een evenwichtig beeld, waarbij het Kenniscentrum overbrengt dat religie voor veel mensen in ontwikkelende landen van groot belang is, en dat je daar rekening mee moet houden bij het nadenken over ontwikkelingssamenwerking. Minister Koenders erkent dat en wil de dialoog daarover voeren. De dialoog tussen het ministerie en NGO's over de rol van religie bij ontwikkeling vindt plaats binnen het Kennisforum Religie en Ontwikkelingsbeleid. In 2008 en 2009 vindt de dialoog plaats rond het thema fragiele staten en de rol van religie.

Fragiele staten

Het Kenniscentrum en IKV Pax Christi hebben deze beleidsdialoog in 2008 voorbereid. Op 23 juni zijn tijdens een seminar de ervaringen van

de medewerkers van de organisaties op het terrein van ontwikkeling, vrede en mensenrechten geïnterviewd. Tijdens een internationale conferentie op 20 november hebben vertegenwoordigers van partnerorganisaties uit fragiele staten hun visies gedeeld. De verslagen van beide bijeenkomsten vormen de input voor de beleidsdialoog tussen de NGO's en de minister voor ontwikkelingssamenwerking in april 2009.

Politieke partijen

Ook onder politieke partijen groeit de belangstelling voor dit onderwerp. Hierover zijn gesprekken gevoerd met het CDA en de VVD. Eind 2008 organiseerde het CDA een conferentie over religie en ontwikkeling waarbij het CDA volop gebruik gemaakt heeft van het netwerk van het Kenniscentrum. Een stagiaire heeft in 2008 onderzoek gedaan naar de standpunten van enkele politieke partijen met betrekking tot religie en ontwikkeling. ∞

Wereldwijd succes van dialoogmethode voor vreedzame verandering

→TITEL Dialogue for a Peaceful Change →DOELSTELLING De ontwikkeling van een methodiek waarbij dialoog wordt toegepast als instrument om vrede te bewaren of tot stand te brengen →LOOPTIJD 2008–2010 →PARTNERS Oikosnet, TIDES Training →SUBSIDIEGEVERS ICCO, Oikosnet, Oikos, particulier fonds →WEBSITE www.dialogueforpeacefulchange.net

Voor Dialogue for Peaceful Change (DPC), een dialoogmethode die werd ontwikkeld door Oikos in samenwerking met de Noord-Ierse organisatie TIDES, hoeft Oikos geen reclame te maken. Het succes van de methode blijkt uit de verhalen van mensen die de dialoogtraining volgden en toepasten. Door mond-tot-mondreclame willen steeds meer mensen en organisaties van over de hele wereld de training volgen.

Het succes van de dialoogmethode is het beste te illustreren met ervaringen van mensen die deelnamen aan een DPC-training. Een Pakistaanse deelnemer aan een DPC-training zit in de bus terug naar huis, waar er een ruzie ontstaat tussen de buschauffeur en een straatverkoper. Waar hij eerder niet betrokken wilde raken bij zo'n conflict, past hij nu met succes de dialoogmethode toe. Een vrouw die in Zimbabwe de training volgde,

bemiddelt in de gevangenis, waar zij enkele dagen vastzit, bij een ruzie tussen twee andere gevangenen. De bewaarder ziet het en vraagt de vrouw te bemiddelen bij een conflict tussen haar en haar man.

Het is een klein begin van een cultuur waarin mensen zich realiseren dat het mogelijk is om een conflict op te lossen met een gesprek in plaats van met geweld.

De methode

Dialogue for Peaceful Change wil de afstand tussen twee partijen in een conflict overbruggen door middel van een gestructureerd proces waarbij de partijen de dialoog aangaan en waarbij zij zich veilig en versterkt voelen. De onpartijdige derde, de 'facilitator', ondersteunt dat proces door open te staan voor beide partijen en door de partijen de ruimte te geven hun verhaal te doen. DPC biedt in feite een gereedschapskist met modellen, technieken en overwegingen

voor mensen die in conflicten zitten of die proberen conflicten op te lossen.

Pakistan

In juli 2008 vond er een DPC-training plaats in Pakistan bij het Christelijk Studie Centrum, lid van het internationale oecumenische netwerk Oikosnet, waarvan Oikos ook lid is. Aan de training namen zowel moslims als christenen deel. De deelnemers waren het erover eens dat de methode zeer goed toepasbaar is in de Pakistaanse situatie.

In 2008 zijn bovendien trainingen gegeven in onder andere de Verenigde Staten, India en Zimbabwe.

In Noord-Ierland verzorgde TIDES twee keer een training voor facilitators. Voor facilitators die trainer willen worden, werd in april een Training of Trainers gegeven. Op dit moment zijn er wereldwijd 250 facilitators, 12 trainers en 5 coaches.

DPC in Nederland

Oikos wil DPC ook toepassen in Nederland, om de dialoog aan te gaan over vragen rond diversiteit, ongelijke kansen en omstandigheden in Nederland. Waar populistische op agressieve toon polariseren, kan DPC mensen rond de tafel brengen om een constructief gesprek aan te gaan over moeilijke onderwerpen.

In 2009 blijft Oikos trouw aan de mensen met wie al een DPC-traject is gestart: de mensen in Zimbabwe. Maar DPC ontwikkelt zich verder. Bijvoorbeeld door het verder doordenken van de rol van indirect betrokkenen bij een conflict, zoals de religieuze leider die verkondigt dat het conflict Gods wil is. Het omgaan met dit soort pushende factoren die het conflict in stand houden, is één van de uitdagingen van DPC voor de komende tijd. ∞

Het maatschappelijk rendement van moskeeën

→TITEL Maatschappelijk rendement moskeeën →DOELSTELLING Het bepalen van het maatschappelijk rendement van minstens zeventien moskeeën in Nederland →LOOPTIJD 2008
 →PARTNERS Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Contactorgaan Moslims en Overheid, Youth for Christ →SUBSIDIEGEVERS Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties →WEBSITE www.stichtingoikos.nl/maatschappelijkrendement

In de moskee gebeurt meer dan alleen het vrijdaggebed. Vanuit de moskee worden tal van activiteiten georganiseerd, zoals begeleiding bij inburgering, ziekenhuisbezoek of taallessen. Veel moskeeën stimuleren hun bezoekers om verder te komen in de maatschappij. Zo organiseren moskeeën lezingen, cursussen en huiswerkbegeleiding. Activiteiten waardoor de Nederlandse samenleving minimaal 150 miljoen euro bespaart.

Oikos deed in opdracht van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties in 2008 onderzoek naar het maatschappelijk rendement van moskeeën. Met maatschappelijk rendement wordt het bedrag bedoeld dat een organisatie, in dit geval de moskee, de maatschappij uitspaart door taken op zich te nemen die anders door de overheid of overheidsinstanties moeten worden uitgevoerd. Oikos ontwikkelde de onderzoeksmethode hiertoe. De methode is nog verder verfijnd en is nu, als Maatschappelijk Rendement Monitor, voor kerken en kerkelijke organisaties online beschikbaar. Zo maakten kerken in Rotterdam gebruik van de monitor om te ontdekken welk bedrag zij de maatschappij uitsparen. Eerder deed Oikos onderzoek naar het maatschappelijk rendement van de Protestantse Gemeente in Utrecht en van migrantenkerken in De Haag.

‘Voor God’

‘We doen het voor God’, is de motivatie van vrijwilligers die activiteiten van moskeeën organiseren. Voor vrijwilligers is het vaak zeer motiverend om te ontdekken dat wat zij als vanzelfsprekend doen, ook in geldwaarde uit te drukken is. Het onderzoek van Oikos toonde aan dat de samenleving een bedrag van 5,1 miljoen euro heeft uitgespaard door delen van het werk dat in 2007 werd uitgevoerd door de onderzochte zestien moskeeën. Dit resultaat werd door de onderzoekers geëxtrapoleerd, waardoor zij konden constateren dat moskeeën in Nederland de samenleving jaarlijks maar liefst 150 miljoen euro uitsparen. Dit (fictieve) bedrag is eerder een onderschatting dan een overschatting. Buitenstaanders hebben vaak het idee dat moskeeën de maatschappij alleen maar geld kosten.

Veel moskeeën hebben beveiliging nodig, of verkeersregelaars voor de drukte op vrijdag. Het onderzoek van Oikos naar het rendement van moskeeën werpt een nieuw licht op wat moskeeën allemaal organiseren en wat zij de maatschappij daardoor opleveren. Het rapport ‘Moskeeën gewaardeerd’ is te downloaden vanaf www.stichtingoikos.nl.

Youth for Christ

Ook Youth for Christ (Yfc) Nederland vroeg Oikos onderzoek te doen naar het maatschappelijk rendement van de organisatie. Oikos startte hiermee in 2008. Oikos onderzocht drie lokale afdelingen en twee onderdelen van het landelijk bureau van Yfc. Oikos ontdekte dat de 28 afdelingen van Yfc de samenleving ruim 6,2 miljoen euro aan uitgaven besparen. De cijfers van het maatschappelijk rendement van Yfc zijn beschikbaar op de website van Oikos.

Rol van migranten

→ **TITEL PROJECT** Migratie en Ontwikkeling → **DOELSTELLING** Vanuit een veelheid aan onderwerpen rond migratie en ontwikkeling thema's destilleren en daarin samen met diverse partners verdieping zoeken en een netwerk opbouwen. → **LOOPTIJD** 2007–2010 → **PARTNERS** Cordaid en Stichting Mondiale Samenleving (SMS) → **SUBSIDIEGEVERS** Cordaid
 → **WEBSITE** www.migratie-ontwikkeling.nl

Migranten en migrantenorganisaties zijn lang onzichtbaar geweest in het debat over en bij het werken aan ontwikkelingssamenwerking. Dat is niet zo vreemd, omdat migranten zich eerst enigszins gevestigd moeten hebben in hun nieuwe land voordat zij in staat zijn bij te dragen aan de ontwikkeling van hun land van herkomst.

In de afgelopen jaren is een groot aantal migrantenorganisaties zich steeds meer gaan bezighouden met vraagstukken op het terrein van ontwikkelingssamenwerking. Niet alleen sturen veel migranten financiële bijdragen naar hun familie, ze starten soms ook projecten in de gemeenschappen waaruit ze afkomstig zijn, en laten hun stem horen in het publieke en politieke debat in Nederland. Oikos heeft in samenwerking met Stichting Mondiale Samenleving (SMS) en met steun van Cordaid een netwerk opgebouwd met migranten en migrantenorganisaties en ondersteunt hen bij hun bijdragen aan ontwikkeling in hun landen van herkomst en in het publieke debat.

Drie bijeenkomsten

In 2008 organiseerden Oikos en SMS drie bijeenkomsten rond thema's die belangrijk zijn voor migrantenorganisaties, ontwikkelingsorganisaties en overheden. De thema's werden aangegevoerd door leden van een consultatiegroep. Zij vormen een dwarsdoorsnede van de doelgroepen van het project en hebben gezamenlijk een agenda van thema's voor drie bijeenkomsten opgesteld.

De eerste bijeenkomst op 10 april in Den Haag ging over circulaire migratie en de rechten van arbeidsmigranten. Migranten wisselen soms een verblijf in Nederland af met perioden van terugkeer naar hun land van herkomst. Hierbij zijn hun rechten niet goed geregeld. Nederland heeft, evenals als andere Europese landen, het VN Verdrag over de Rechten van Arbeidsmigranten en hun familieleden niet geratificeerd. Arbeidsmigranten hebben dan ook een kwetsbare positie op de arbeidsmarkt. Ze kunnen gemakkelijk uitgebuit worden en worden bij een crisis als eersten ontslagen. De bijeenkomst bestond uit een expertmeeting, gevolgd door een publieksbijeenkomst.

De tweede bijeenkomst op 22 mei in Amsterdam ging over de kracht van religieuze inspiratie. De rol van migrantenkerken en moskeeën bij armoedebestrijding in Nederland en in ontwikkelingslanden stond centraal. Het was voor de meeste aanwezigen verrassend te merken hoeveel overeenkomsten er zijn tussen het werk van christenen en moslims als het gaat om het oplossen van concrete noden, zowel in Nederland als in ontwikkelingslanden. De derde bijeenkomst op 26 juni in Den Haag ging over het actuele thema van partnerschappen. Deelnemers aan deze bijeenkomsten zochten het antwoord op de vraag welke vormen van samenwerking en partnerschappen mogelijk zijn tussen migrantenorganisaties, maatschappelijke organisaties, bedrijven en de overheid. Tijdens de bijeenkomst werd duidelijk dat de specifieke deskundigheid en de praktische ervaring van migranten kansen bieden voor interessante vormen van samenwerking.

Slotconferentie

Op de slotconferentie op 27 september in Amsterdam werd samengewerkt met het Transnational Migrant Platform (TMP). De input van migranten vormde een belangrijke factor tijdens de conferentie. Zij voelden zich 'eigenaar' van de conferentie en van de thematiek die er besproken werd. De thema's van de drie bijeenkomsten waren zo veel mogelijk in verschillende workshops geïntegreerd. De discussies tussen verschillende soorten betrokkenen (zoals ambtenaren, politici, migranten uit verschillende landen en met uiteenlopende interesses en beleidsmedewerkers van ontwikkelingsorganisaties) gaven de conferentie een bijzondere diepgang. De conferentie was ook een voorbereiding op het Global Forum on Migration and Development (GFMD) dat in oktober in Manilla werd gehouden.

oikosXplore

Jongeren, internationale samenwerking en zingeving

→ **TITEL PROJECT** Jongeren en Internationale Samenwerking / Jongeren en Zingeving / Ouderen en Internationale Samenwerking / Innovatie en Kwaliteit → **DOELSTELLING** Jongeren en senioren op diverse manieren betrekken bij Internationale Samenwerking en Zingeving → **LOOPTIJD** 2008 → **SUBSIDIEGEVERS** NCDO, PIN, Kerk en Wereld, Stichting Woudschoten, CMC Mensen met een missie, Haëlla Stichting, Stichting Rotterdam, particulier fonds. → **WEBSITE** www.oikosxplore.nl

Oikos betreft jongeren bij (internationale) maatschappelijke vraagstukken. Onder de paraplu van oikosXplore organiseert Oikos verschillende activiteiten voor deze doelgroep: van symposia tot trainingen en festivalcampagnes. Ook de workshops van Oikos zijn populair onder diverse groepen jongeren. Sinds 2007 heeft het thema zingeving een eigen plaats binnen oikosXplore. Het thema komt aan de orde door middel van speciale activiteiten en doordat het deel uitmaakt van bijvoorbeeld workshops.

The Chocolate Factory is één van de populairste workshops van oikosXplore. Deelnemers maken zelf bonbons en andere chocoladecreaties. Natuurlijk proeven zij ook welke (fair trade of 'gewone') chocolade het lekkerst is. Daarnaast krijgen deelnemers informatie over de productie van chocolade. Met de workshop wil oikosXplore deelnemers geen schuldgevoel aanpraten; het genieten van chocolade blijft overeind staan. Zo is het mogelijk om een brede doelgroep te bereiken en hen op een positieve,

laagdrempelige manier kennis te laten maken met Fair Trade. OikosXplore stond in 2008 met een variant van The Chocolate Factory ook op een aantal festivals, waaronder op de Katholieke Jongerendag.

Behalve jongeren kloppen er steeds vaker vrouwen- of senioren groepen bij Oikos aan om ook een workshop te volgen. In 2008 heeft oikosXplore drie workshops speciaal aangepast voor deze doelgroepen. Vrouwen- en senioren groepen kunnen meedoen met de workshops

De Chocoladefabriek, De Confrontatie (waarin de deelnemers ervaren hoe zij omgaan met cultuurverschillen) en Armoede de Wereld uit! (een (bord)spel over de Millenniumdoelen).

Facilitators

OikosXplore zet al jaren facilitators in, bijvoorbeeld bij het geven van workshops. Facilitators zijn jongeren die zich als vrijwilliger inzetten. Zij faciliteren het proces waarin jongeren aan het denken worden gezet over (internationale) maatschappelijke vraagstukken. Omdat zij zelf ook jongeren zijn, vinden zij gemakkelijker aansluiting bij de doelgroep. Op dit moment zijn ongeveer twintig facilitators actief bij oikosXplore. Omdat veel facilitators meer kunnen en willen, zette oikosXplore hen vanaf 2008 breder in. Onder andere bij het trainen van andere facilitators, maar ook bij het bedenken en ontwikkelen van nieuwe workshops en andere oikosXplore activiteiten. Facilitators zijn ook betrokken bij het voortdurende proces van kwaliteitsverbetering van oikosXplore. Zij houden zich onder andere bezig met het evalueren van workshops.

Nieuwe oorlogen

Onder de paraplu van oikosXplore, organiseerde Oikos op 7 oktober in samenwerking met SIB-Utrecht en Studium Generale het symposium 'New Wars, conflicten in een verwarrende wereld'. Het symposium werd georganiseerd in het kader van de Universitaire Vredesdagen. Het doel van het symposium was studenten en alumni zich te laten verdiepen in de bijdrage die wetenschap kan leveren aan het realiseren van meer vrede in de wereld. Ruim tweehonderd mensen kwamen voor dit symposium bijeen in het Academieggebouw in Utrecht. Verschillende sprekers benadrukten dat het Nederlandse buitenlandse beleid zich nog

meer moet richten op de potentiële achterban van terroristische groepen. Daarmee kan de voedingsbodem voor terrorisme worden weggenomen.

Naast een lezing over het karakter van 'nieuwe oorlogen', konden deelnemers deelnemen aan verschillende workshops, waaronder een door Oikos georganiseerde workshop over Dialogue for Peaceful Change (zie pagina 20).

Light My Fire

OikosXplore richt zich met Light My Fire specifiek op jongeren en zingeving. Met Light My Fire wil oikosXplore de dialoog over zingeving op gang brengen tussen jongeren met verschillende levensbeschouwelijke en culturele achtergronden. In die dialoog is ook aandacht voor zingeving in relatie tot maatschappelijke vraagstukken.

Met dat doel heeft Oikos in 2008 een serie van vijf dialoogbijeenkomsten met jongeren georganiseerd. Het doel van de dialoogbijeenkomsten was om elkaar en elkaars drijfveren te leren kennen en om erachter te komen welke rol zingeving en religie spelen voor de deelnemers. Er werd niet alleen gepraat; de jongeren bezochten ook samen een moskee en deelden een iftar maaltijd. Tijdens de laatste avond verwerkten de deelnemers hun ideeën en indrukken in een kort, prikkelend filmpje en werden de

bijeenkomsten geëvalueerd. Daaruit bleek dat jongeren het belangrijk vinden om met elkaar over zingeving en religie te praten en dat zij het waardevol vinden om juist gevoelige onderwerpen te bespreken.

Oikos heeft een aantal aanbevelingen geformuleerd op basis van de dialoogbijeenkomsten van 2007 en 2008. Met die aanbevelingen als uitgangspunt wil Oikos in 2009 een *toolkit* ontwikkelen voor mensen die ook dit soort gespreksgroepen willen starten. Daarbij zal Oikos ook aandacht besteden aan hoe je omgaat met groepen die minder gemotiveerd zijn om de dialoog aan te gaan. In 2009 voert Oikos hiertoe een nieuwe pilot uit, om na te gaan of dit soort bijeenkomsten met andere doelgroepen ook succesvol is.

Raakvlakken

Om de raakvlakken tussen internationale samenwerking en zingeving nog verder uit te diepen, zijn er voor 2009 nieuwe activiteiten ontwikkeld. Daarnaast zijn ideeën uitgewerkt om ook andere raakvlakken tussen activiteiten van Oikos(Xplore) met elkaar te verbinden. Bijvoorbeeld het verbinden van 'generaties' of 'dialoog en samenleving'. Op deze manier wordt bestaande expertise binnen Oikos gebruikt voor het ontwikkelen en uitdiepen van nieuwe, 'meerdere-dimensionale' activiteiten.

Worldwise 2008: Visions of Change

→TITEL PROJECT Worldwise →DOELSTELLING De expertise van studenten van de Windesheim School of Education vergroten op het gebied van 'internationalisering in het onderwijs'

→LOOPTIJD 2007–2010 →PARTNERS Edukans, Christelijke Hogeschool Windesheim →SUBSIDIEGEVERS Edukans

Sinds 2007 organiseert Oikos in samenwerking met Edukans en Christelijke Hogeschool Windesheim een projectweek voor studenten van de PABO en van de lerarenopleiding van Windesheim. Tijdens deze week, met de titel Worldwise, kunnen zij hun kennis en vaardigheden vergroten met betrekking tot internationalisering in het onderwijs.

Tijdens de tweede Windesheim Worldwide Conference, van 11 tot en met 15 februari, verdiepten ruim 260 studenten en elf buitenlandse docenten zich in het thema 'Visions of Change'. Zowel de studenten als de gasten maakten kennis met onderwijs buiten de eigen landsgrenzen. Deelnemers ontdekten dat er buiten hun eigen vertrouwde wereld andere manieren van lesgeven en andere onderwijssystemen bestaan. Daarbij ontdekten ze meer over de beperkingen en kansen van die andere onderwijssystemen.

De buitenlandse gasten maakten kennis met Nederlandse scholen, maar ook met het Nederlandse studentenleven.

De week stond bol van de activiteiten: colleges van de buitenlandse docenten, workshops, films, een internationale modeshow en een gezamenlijk multicultureel ontbijt. Oikos verzorgde vier workshops die door facilitators werden gegeven: The Chocolate Factory (zie pagina 24), de Clash (een rollenspel over omgaan met andere culturen), Beat Poverty (over armoedebestrijding) en Survival test (over overleven in een ontwikkelingsland).

Visie

Aan alle activiteiten zat een groepsopdracht gekoppeld. Aan studenten werd gevraagd hun visie op onderwijs op te schrijven. Het draaide allemaal om de vraag 'wat wil je met onder-

wijs bereiken in jouw klas en daarbuiten?' De uitwisseling daarover was een belangrijk doel van de week. De studenten vertaalden de in de conference opgedane informatie en ervaringen in combinatie met de geformuleerde visies naar een concreet lesplan. Op die manier konden zij reflecteren op de verkregen informatie en op de discussies die ze voerden. De beste lesplannen werden genomineerd voor de finale, waar ook prijzen aan verbonden waren. Voor studenten was zo'n conference één van de weinige mogelijkheden om zich zowel als breed als diepgravend in een thema te verdiepen.

Eye-opener

Voor de gasten, onderwijzers en opleiders uit ontwikkelingslanden is Worldwise een eye-opener. De goede faciliteiten en de rijkdom aan onderwijsvisies van het Nederlandse onderwijssysteem maakten diepe indruk. De verschillen met de rijkdom hier en de situatie in ontwikkelende landen, is vaak schrijnend. Toch werd niet alleen stil gestaan bij de verschillen. De docenten werden ook geïnspireerd en zagen mogelijkheden om zaken in hun eigen situatie (op kleine schaal) wat anders aan te pakken. Bijvoorbeeld de benadering van de leerling als individu met eigen kwaliteiten of de indeling van het klaslokaal. Ook hielden ze de Nederlandse (aankomende) docenten een spiegel voor. De Indonesische Lalu Mulyadi verwoordde het naar de studenten. 'Wat hebben jullie hier een rijkdom! Maar als jullie al je mogelijkheden niet oppakken, dan ben je uiteindelijk slechter af dan wij'.

De Worldwise Conference wordt goed gewaardeerd door alle betrokkenen. Ook in 2009 zal Oikos betrokken zijn bij de organisatie van de Windesheim Worldwide Conference. Het thema is dan 'Passion for Teaching'. ∞

Check it out! laat zien wat je zélf kunt doen voor een beter klimaat

→TITEL PROJECT Check it out!. Tools voor een duurzame wereld →DOELSTELLING Methodiek- en lesmateriaalontwikkeling voor het basisonderwijs en voortgezet onderwijs, gericht op klimaatverandering en duurzaamheid →LOOPTIJD 2006–2008 →PARTNERS Ecofys, COS Noord-Holland Noord, SME-Advies →SUBSIDIEGEVERS Kerk en Wereld, VSB Fonds, BSIK →WEBSITE www.cio-scholen.nl

‘Goed zorgen voor andere mensen, dat sprak mijn leerlingen aan’ vertelt Petra van den Bongart, docent op de Rein Abrahamseschool voor speciaal voortgezet onderwijs in Alkmaar. Voor haar vak, Algemene Vorming, maakte zij gebruik van het lesmateriaal Fair Play dat door Oikos ontwikkeld werd.

Fair Play, over klimaatverandering en de wereldwijde gevolgen daarvan, is een van de lesmaterialen van het educatieprogramma Check it out! waarin Oikos en COS Noord-Holland Noord samenwerken. Het doel van het programma, dat bestemd is voor het primair en voortgezet onderwijs, is bewustwording te creëren onder kinderen en jongeren over duurzaamheid en over de wereldwijde gevolgen van klimaatverandering. Het lesmateriaal legt de link met wat kinderen in Nederland, in de eigen school

of buurt, kunnen doen voor een beter klimaat.

Energie besparen

Check it out! heeft lessenseries over klimaatverandering en energiebesparing voor het primair onderwijs, voor brugklassen en derde klassen van het voortgezet onderwijs (voornamelijk VMBO). Daarnaast ontwikkelde Oikos lessenseries voor diverse onderwijsniveaus over klimaatverandering en water. Bij die lessenseries draait het met name om de vraag hoe Nederland zich kan aanpassen aan de gevolgen van klimaatverandering. Aan het lesmateriaal zijn altijd praktische opdrachten gekoppeld, waarmee kinderen kunnen nagaan hoe duurzaam het thuis en op school is. Vervolgens verzinnen de kinderen samen oplossingen.

In 2008 ontwikkelde Oikos ook nieuw lesmateriaal over duurzaam consumeren en afval,

voor het derde leerjaar VMBO. Zoals bij al het lesmateriaal, wordt het onderwerp ook hier voor de leerlingen heel concreet gemaakt. Ze geven antwoord op de vraag ‘Wat koop je eigenlijk en waarom?’. Daarbij wordt de link gelegd met ontwikkelingslanden.

Cio-scholen

Op ongeveer veertig Check it out!-scholen (cio-scholen) wordt binnen een driejarig project gewerkt aan energiebesparing. Door middel van een quickscan wordt nagegaan of scholen met eenvoudige maatregelen ongeveer 2000 euro kunnen besparen. Vervolgens gaan de scholen met het lesmateriaal van Check it out! aan de slag om de besparing ook echt te realiseren. Om dat te bereiken, zit het lesmateriaal vol met concrete doe-perspectieven.

In 2008 is besloten om het voor meer scholen gemakkelijker te maken om met Check it out! mee te doen. Oikos biedt de lesmaterialen nu ook aan aan scholen die zich niet voor drie jaar willen committeren. Op www.cio-scholen.nl kunnen scholen uit een ‘menukaart’ losse onderdelen kiezen die hen aanspreken.

De ontwikkeling van lesmateriaal in het kader van Check it out! was een driejarig project dat in 2006 startte. 2008 was het slotjaar van het project. Er zijn nu diverse materialen beschikbaar voor scholen, waarmee verschillende klassen rond de genoemde thema’s aan de slag kunnen gaan. Het lesmateriaal is vertaald en wordt nu ook gebruikt in Duitsland, Spanje, Bulgarije en Hongarije. Het vertaalde lesmateriaal is beschikbaar via www.check-it-out.eu. Het lesmateriaal voor Nederlandse scholen kan worden besteld bij Oikos.

Medewerkers en Bestuur

Medewerkers op 31 december 2008

Drs. H.J. Bakker

Directeur

C. Brussel

Beheer en financiën

R.A. van der Weijden

Communicatie & PR

M.E. Beckers–Kruijer

Secretariaat

A. van Ede

Secretariaat

A. Hartman–Deuling

Secretariaat

J. Koehler

Secretariaat

I. van Ofwegen–Schimmel

Secretariaat (vrijwilliger)

Ir. D.L. Renkema

Onderzoek (coördinator)

Dr. W. Boender

Onderzoek

Drs. E. Dwarswaard

Onderzoek

Drs. C.T. Hogenhuis

Onderzoek

Dr. L.M. van Wensveen

Onderzoek

Ir. J. van der Sar

Mondiale educatie (coördinator)

Drs. C.M. Doelman–de Graaf

Mondiale educatie

Drs. I.L. Karssiens–Tom

Mondiale educatie

Drs. R.E. Lombo–Visser

Mondiale Educatie

Ir. C. Savelkouls

Mondiale educatie

Drs. G. Sturms

Mondiale educatie

Ir. I. Uitslag

Mondiale educatie en PR

Facilitators oikosXplore in 2008

Eefje Aarnoudse

Leonoor Akkermans

Rachelle Bottenbley

Iris Binken

Ingrid Broos

Hanneke van Diepen

Lisa Hilderink

Marijs van Hoek

Melanie Jacobs

Nina Koevoets

Jasper de Lange

Lotte Lintmeijer

Tine Molendijk

Hanneke Muilwijk

Marjolijn Paauwe

Maloes Philippo

Nina de Roo

Jacqueline van Rooijen

Lieke Rozendal

Jochem van der Schee

Selma Steenhuisen

Suhail Tafur

Marja van Vliet

Roos Walhof

Eline van Westering

Bestuur op 31 december 2008

Namens het Rooms-Katholiek Kerkgenootschap

Drs. I. van de Bunt – Koster

Zr. M. A. Kras

vacant

Namens de Protestantse Kerk in Nederland

Drs. B. C. Lap, secretaris

J. Molenaar

Drs. V. Rooze

*Namens de Remonstrantse Broederschap,
de Algemene Doopsgezinde Sociëteit,
het Religieus Genootschap der Vrienden,
de Oud-Katholieke Kerk van Nederland en de
Evangelische Broedergemeente in Nederland*

Dr. C. L. Maas

Dr. J. E. Nijman

Drs. L. J. Wagenaar

Vanuit de Raad van Kerken in Nederland

vacant

Voorgedragen door de werknemers

Mr. G.H.O. van Maanen

Op vrije zetels

Dr. M. Bavinck

Drs. H. Th. M. Pieper, voorzitter

Drs. D. Dijk, penningmeester

Drs. W.A. Zuidhof

*Met waardering voor zijn inzet voor de
organisatie heeft Oikos in 2008 afscheid
genomen van bestuurslid en voorzitter van
het bestuur, Dr. P. Terhal.*

Financieel overzicht

Lasten € 1.470.804

Baten € 1.505.168

Oikos ontving in 2008 subsidies van:

- > Kerken die in Oikos participeren:
 - Protestantse Kerk in Nederland
 - Rooms-Katholiek Kerkgenootschap
 - Remonstrantse Broederschap
 - Algemene Doopsgezinde Sociëteit
 - Religieus Genootschap der Vrienden / Quackers
 - Oud-Katholieke Kerk
 - Evangelische Broedergemeente
- > CMC / Mensen met een Missie
- > Conference of European Churches (CEC)
- > Cordaid
- > Dienstenorganisatie PKN
- > Edukans
- > Stichting Duurzaam Nederland
- > FairFood
- > Fonds 1818
- > Fontys
- > Global Ministries United Methodist Church
- > Haëlla Stichting
- > ICCO
- > IKV / Pax Christi
- > Islamitische Universiteit Rotterdam
- > St. Kerk en Wereld
- > Kerk in Actie
- > Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
- > NCDO
- > NKS
- > Oikocredit
- > Oikosnet
- > Oxfam Novib
- > Particulier Fonds
- > Commissie Projecten in Nederland (PIN)
- > PKN / Kerk in Actie
- > Prisma
- > Pugwash
- > Stichting Rotterdam
- > SOMO
- > Tides
- > Triodos Foundation
- > Stichting Vrienden van Oikos
- > VSB Fonds
- > Stichting Woudschoten
- > Youth for Christ

Over Oikos / Colofon

Stichting Oikos is een oecumenische organisatie die zich sterk maakt voor armoedebestrijding en duurzame ontwikkeling. Oikos spoort politici én burgers in Nederland aan om actie te ondernemen tegen armoede en onrecht in de wereld. Oikos doet dit door campagnes, lobby, workshops en diverse activiteiten uit te voeren rond verschillende thema's. Oikos doet ook onderzoek naar de oorzaken van armoede en hoe deze het beste kan worden bestreden.

De oorzaak van armoede in ontwikkelingslanden ligt voor een groot gedeelte in de rijke 'ontwikkelde' landen. Oneerlijke handelsverhoudingen en enorme leningen remmen de ontwikkeling van veel arme landen. Er moet een einde komen aan deze oneerlijke verhoudingen. Daarom voert Oikos campagne op verschillende terreinen om de Nederlandse overheid en bevolking te overtuigen van het belang van verregaande maatregelen om de armoede tegen te gaan.

Colofon

Samenstelling en redactie

Rogier van der Weijden
Ineke Bakker

Teksten

Van der Weijden Teksten

Foto's

Atul Loke/Panos (Cover), Kevin Day (p.1), Thomas Hawk (p.2), John Perivolaris (p.4), Xeni Jardin (p.5), Ming Xia (p.6), EEN (p.7), Jes (p.8), Sarah van den Berg (p.8), Theo Brand (p.9), Stevec (p.10), FairClimate/ICCO (p.11 en 16), Carlijn Savelkoul (p.13, 15 en 25), Jinaa Ibraheem (p.14), Irene Karssiens (p.14), Alfredo Caliz (p.15), Jeff Bauche (p.17), Charles Roffey (p.18, 22 en 24), ICCO (p.19), DPC (p.20), Marieke le Nouën (p.21), Sven Werk (p.21), Pete Turner (p.23), Frits Kruiswijk (p.26), Rogier van der Weijden (p.27), Pieter Musterd (p.28), Erik Anestad (p.29).

Coverfoto

Straatbeeld gereflecteerd in de glazen pui van een kantoorgebouw van Deutsche Bank in Mumbai, India.

Ontwerp en vormgeving

In Ontwerp, Assen

Productie

Nilsson, Goes

www.stichtingoikos.nl

STICHTING OIKOS

Postbus 19170
3501 DD Utrecht
T (030) 236 15 00
F (030) 236 49 03
www.stichtingoikos.nl